512: Fatih'in Ayasofya'yı Camiye Çevirmesi Doğru mudur?

Tarık Ebu Abdullah

2 Eyl, 2020

https://ilimvecihat.com

SORU

Bazıları Ayafosya'nın Fatih Sultan Muhammed tarafından kiliseden camiye çevrilmesinin yanlış olduğunu söylüyorlar, siz bu konuda ne düşünüyorsunuz şer'i delilleriyle açıklayabilir misiniz inşaallah?

CEVAP

Hamd Allah'a mahsustur.

Kilisenin veya diğer İslam dışı mabedlerin yıkılması veya ibkâsı veya mescide veya âmmenin faydasına olacak başka bir şeye tahvili açısından hükmü bulundukları beldeye göre değişir. Belde ya Müslümanların İslam'da inşa ettikleri bir beldedir. Veya İslam'dan önce inşa edilmiş ve Müslümanların kahren fethettikleri bir beldedir. Veya İslam'dan önce inşa edilmiş ve Müslümanların sulh ile fethettikleri bir beldedir.

İlki Basra, Kufe, Kahire, Vasıt, Kayravan veya Bağdat gibi Müslümanların inşa ettikleri şehirlerdir. Böyle yerlerde Kilise ve benzeri mabedlerin inşası ittifaken caiz değildir. Eğer böyle bir beldeye sonradan kilise inşa edilmişse ittifaken yıkılması vaciptir. Ama evvela kilise bulunmuşsa yıkılmaz. Yani mesela bir kırsalda bir kilise veya manastır olmuş olsa sonra da Müslümanlar gelip onun yakınında köy, kasaba, şehir kurmuş olsalar ve büyümesiyle kilise beldenin içinde kalmış olsa yıkılması vacip olmaz. Bu kiliseye Müslümanların hacet duymaları durumunda mescide veya benzeri kamunun faydasına olacak kuruma tahvil edilmesi caiz olur. Zira bu beldenin mülkiyeti esasta Müslümanlarındır. İmam eş-Şafii *(rahimehullah)* şöyle demiştir: *"Müslümanların şehirlerinde kilise inşa edemezler ve ibadet için toplantı yeri açamazlar."*1 Ve İmam Ahmed *(rahimehullah)* şöyle demiştir: *"Yahudiler ve Hıristiyanlar Müslümanların inşa ettikleri şehirlerde kilise açamazlar ve çan çalamazlar."*2 Ve İmam ibni Teymiyye *(rahimehullah)* şöyle demiştir: *"Müslümanların bina ettikleri şehirlerde zimmet ehlinin kilise açamayacağı hususunda Müslümanlar ittifak etmiştir."*3 Bu icma esasta Ömer *(radıyallahu anhu)'*nun zimmet şartlarına ve ibni Abbas *(radıyallahu anhuma)'*nın fetvasına dayanmaktadır. El-Ömeriyye ile meşhur olan bu şartlarda *"Biz şehrimizde yeni kilise veya ibadet yeri açmama şartını kabul ediyoruz"* geçmektedir. Ve ibnu Ebi Şeybe, ibni Sellâm, ibni Zenceveyh ve el-Beyhaki rahimehumullah'ın ihraç ettikleri haberde hepsi İkrime yoluyla ibni Abbas *(radıyallahu anhuma)* şöyle der: *"Arabın inşa ettiği herhangi bir şehirde acem kilise bina edemez ve çan çalamaz ve içki içemez ve domuz sokamaz. Ve acemin inşa ettiği ve sonra Allah'ın Araplara fethini verdiği herhangi bir şehirde acemlere ahdedilmiş olanlar korunmalıdır ve onlara kaldırabileceklerinden fazlası*

yüklenmemelidir." Es-Subki *(rahimehullah)* şöyle der: *"Ulema ibni Abbas'ın bu sözüyle ve Ömer'in şartları ve diğer sahabenin bunlara sukut etmesiyle amel etmişlerdir ve icma saymışlardır."*4

İkincisine gelince İstanbul veya Kudüs gibi kâfirler tarafından inşa edilmiş ve sonra Müslümanlar tarafından kahren fethedilemiş beldelerdir. Böyle beldelerde de fetihten sonra kilise ve benzer mabedlerin inşası caiz değildir. Ama mevcut olan kiliselerin yıkılması vacip midir veya ibkâsı caiz midir ulema ihtilaf etmiştir. Racih olan ibkâsı caiz olması ve beldenin zimmet altında olan Kitap ehli onu kullanmaları ve gerekli olan tamir ve onarım işlerini yapmaları caiz olmasıdır. Bunun delilleri Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hayber'i kahren fethetmiştir ama Yahudilerin mabedlerini yıkmamıştır. Ve sahabe *(radıyallahu anhum)* çok yer kahren fethetmiştir ama fethettikleri yerlerdeki bütün mabedleri yıkmamışlardır. Bunun şahidi bu mabedlerin hala mevcut olmaları, bize kadar varlıklarını korumuş olmalarıdır. Ve yukarıda zikri geçen ibni Abbas *(radıyallahu anhuma)*'nın sözüdür: *"Acemin inşa ettiği ve sonra Allah'ın Araplara fethini verdiği herhangi bir şehirde acemlere ahdedilmiş olanlar korunmalıdır."* İmam ibni Kayyım *(rahimehullah)* şöyle der: *"Bu konuda en doğrusu şöyle demektir: İmam Müslümanların en çok yararına olacak olanı yapar. Çok kilise mevcut olduğundan dolayı kilisenin alınması veya yıkılması Müslümanların maslahatına ise alır veya yıkar. Veya Müslümanların o kiliseye hacetleri varsa onu Müslümanlar için alır. Ama zimmilerin sayısı çok olduğundan ötürü kiliseye ihtiyaçları varsa onlara bırakabilir. Bu durumda onların istifadesine bırakır yoksa mülkiyetini onlara bırakmaz. Zira Müslümanların malı olmuştur. Müslümanların malı olduktan sonra mülkiyetini kâfirlere vermesi nasıl caiz olabilir ki! Hayır. Maslahaten onlara bırakır. Ve maslahat bunu gerektirdiğinde tekrar onlardan alabilir... Bu tafsil ile deliller cem edilmiş olur. Ve bu şeyhimizin (İmam ibni Teymiyye'yi kast ediyor) tercihidir. Hulefa-i Raşidin'in ve onlardan sonra gelen hidayet imamların yaptıklara da bu görüşün doğruluğuna delalet ediyor. Ömer bin Abdulaziz yıkılmasını maslahat gördüğünü yıkmıştır ve ibkâsını maslahat gördüğünü bırakmıştır."*5

Dolayısıyla racih olan kâfirler tarafından inşa edilmiş ve sonra Müslümanlar tarafından savaşla fethedilmiş beldelerde fetihten önce bulunan kilise ve benzeri mabedlerin yıkılması vacip olmamasıdır. Bilakis imamın takdirine kalmıştır. Maslahat görürse zimmet ehlinin kullanımına açar veya Müslümanların haceti varsa mescide, medreseye veya hastane gibi genel maslahata uygun tahvil eder veya maslahat görürse kullanmaz, boş bırakır veya maslahat görürse yıkar.

Üçüncüsüne gelince kâfirler tarafından inşa edilmiş ve sonra Müslümanların

sulh ederek fethettikleri beldelerdir. Bu durumda sulh hangi şartlara göre yapılmışsa ona göre muamele edilir. Belirli miktarda malın verilmesi üzere sulh edilmiş ve beldenin mülkiyeti sakinlerine kalmışsa kilise ve benzeri mabed inşa etmelerinden men edilmezler. Beldenin mülkiyeti Müslümanlara ait olma suretinde sulh edilmişse o zaman asıl olan Ömer *(radıyallahu anhu)'*nun şartları üzere sulh yapmaktır ve zimmet ehlini kilise inşa etmekten men etmektir. Ancak sulhun şartlarında yeni kilise inşa etmek üzere anlaşılmışsa o zaman bundan men etmek caiz olmaz.

Ayasofya kilisesinin Fatih Sultan Mehmet tarafından camiye çevrilmesine gelince Konstantiniyye'nin kahren gerçekleşmiş bir fetihten sonra olmuştur. Bu durumda belde ve beldenin sahip olduğu her şey Müslümanların malı olur. Bu beldede bulunan mabedlerde buna dâhildir. Böylece Ayasofya kilisesi de Müslümanların malı olmuştur. Yukarıda zikri geçtiği üzere kiliselerin kullanımı racih görüşe göre imamın takdirine bırakılır. Yıkabilir veya bırakabilirde. Fatih Sultan Mehmet camiye çevirmeyi maslahat görmüş ve öyle yapmış. Buna kimsenin itiraz etme hakkı yoktur. Burada şöyle bir ayrıntı da vardır. Meşhur söze göre Fatih Sultan Mehmet Ayasofya'yı kendi malından satın almıştır ve cami olarak vakfetmiştir. Bu durumda meşru camiye dönüştüğü yönünde bildiğim kadar ihtilaf yoktur. Zira şahsi malını cami olarak vakfetmiştir. Allah'u A'lem.

Pekâlâ, Ayasofya'yı camiye tahvil etmekte neyi maslahat olarak görmüştür diye sorulsa, bilmiyorum derim. Ama Müslümanların namaz kılabilecekleri bir yere ihtiyaç vardı şüphesiz. Nitekim İstanbul'da ilk namaz Ayasofya'da kılınmıştır. Ayrıca Konstantiniyye'nin fethini böylece tamamlamak ve Bizans Ortodoks Hıristiyanlık üzerinde hakiki bir fetih gerçekleştirmek istemiş olabilir. Çünkü Ayasofya kiliseden fazlasıydı. Bizans kayserinin taç giydiği, siyasi meşruiyetini ve gücünü kazandığı mukaddes yerdi. Bu mahiyetiyle Ortodoks Bizans'ın manevi kalbiydi.

Benim bu konuda ne düşündüğümü sormuşsun. Cevaben derim ki: Ayasofya'yı cami yaparak Fatih Sultan Mehmet şeran caiz olan ve siyaseten de doğru olan bir şey yapmıştır.

Ama sualde bahsettiğin yanlış yapmış diyenler şeran caiz olmadığı için yanlıştır diyorlarsa, bu doğru değildir. Kilisenin camiye dönüştürülmesi caizdir. Delili İmam en-Nesei *(rahimehullah)'*ın Talk bin Ali *(radıyallahu anhu)'*dan ihraç ettiği hadistir. Talk bin Ali *(radıyallahu anhu)* şöyle demiştir:

خَرَجْنَا وَفْدًا إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَبَايَعْنَاهُ ، وَصَلَّيْنَا مَعَهُ وَأَخْبَرْنَاهُ أَنَّ بِأَرْضِنَا بِيعَةً لَنَا ، فَاسْتَوْهَبْنَاهُ مِنْ فَضْلِ طَهُورِهِ فَدَعَا بِمَاءٍ فَتَوَضَّأَ وَتَمَضْمَضَ ، ثُمَّ صَبَّهُ فِي إِدَاوَةٍ وَأَمَرَنَا فَقَالَ :

اخْرُجُوا فَإِذَا أَتَيْتُمْ أَرْضَكُمْ فَاكْسِرُوا بِيعَتَكُمْ وَانْضَحُوا مَكَانَهَا بِهَذَا الْمَاءِ وَاتَّخِذُوهَا مَسْجِدًا قُلْنَا : إِنَّ الْبَلَدَ بَعِيدٌ , وَالْحَرَّ شَدِيدٌ , وَالْمَاءَ يَنْشُفُ فَقَالَ : مُدُّوهُ مِنَ الْمَاءِ ؛ فَإِنَّهُ لاَ يَزِيدُهُ إِلاَّ طِيبًا فَخَرَجْنَا حَتَّى قَدِمْنَا بَلَدَنَا فَكَسَرْنَا بِيعَتَنَا ، ثُمَّ نَضَحْنَا مَكَانَهَا , وَاتَّخَذْنَاهَا مَسْجِدًا ، فَنَادَيْنَا فِيهِ بِالأَذَانِ , قَالَ : وَالرَّاهِبُ رَجُلٌ مِنْ طَيِّئٍ ، فَلَمَّا سَمِعَ الأَذَانَ قَالَ : دَعْوَةُ حَقٍّ ، ثُمَّ اسْتَقْبَلَ تَلْعَةً مِنْ تِلاَعِنَا فَلَمْ نَرَهُ بَعْدُ

“Heyet halinde Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’e gelerek ona biat ettik ve birlikte namaz kıldık. Kendisine memleketimizde bir havra olduğunu haber verdik. Abdest suyundan arta kalanını bize hediye etmesini istedik. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) su getirtti, abdest aldı, mazmaza yaptı ve sonra suyu bir kaba döktü. Suyu almamızı emrederek: “Şimdi çıkıp gidin, memleketinize varınca havranızı bozun, onun yerine bu suyu serpin ve orayı mescid olarak kullanın” buyurdu. Biz de şöyle dedik: Memleketimiz uzak, sıcaklar fazla, bu su buharlaşıp yok olabilir. Bunun üzerine: “O suyun üzerine su ilave edin, ilave edeceğiniz su onun özelliğini bozmaz” buyurdu. Biz de yola çıktık ve memleketimize geldik. Havrayı bozduk ve o yere o suyu serptik ve orayı mescid olarak kullandık. Orada ezan okuduk. O havranın rahibi Tay kabilesinden birisiydi. Okuduğumuz ezanı işitince şöyle dedi: “Bu hak bir davettir.” (Daha sonra) Vadinin yamaçlarına doğru yöneldi. Bir daha onu görmedik.”

Kilise binasını yıkmak şart değildir. Şirk ve küfür veya haram olan eşyayı, alametleri ve namazın sıhhatine mani olacak şeylerden temizlenmesi yeterlidir. Allah’u A’lem

---

1- El-Um, 4/206

2- Ahkamu Ehli’z-Zimme, 182

3- Mecmuu’l-Fetava, 28/635

4- Fetava’s-Subki, 2/391

5- Ahkamu Ehli’z-Zimme, 131